

Starkare ställning för svenskt teckenspråk

Intresset för svenskt teckenspråk kom särskilt igång på 1960-talet och blev allt starkare. De som först lärde ut teckenspråk var hörande barn till döva föräldrar, präster, frälsningsarméofficerare - men med tiden blev det allt fler döva som undervisade. Döva når fler politiker genom satsningar på teckenspråkstolkare och även gör sig synliga genom olika demonstrationer, forskning och tv-program. Teckenspråk fick därmed stor uppmärksamhet i Sverige från 1960 till 1980-talet. Här nedan berättar vi kort om några händelser som bidrog till en starkare ställning för svenskt teckenspråk genom åren.

Den 9-10 maj 1970 arrangerade SDR en föräldrakonferens i Uppsala där 200 av 400 åhörare var föräldrar till döva barn. Ett antal experter talade om betydelsen av teckenspråk för deras barn. En av föreläsarna var överläkare Terje Basilier från Norge (se infälld bild ovan) som stod för det största intrycket på åhörarna. Han framhöll med skärpa hur viktigt det var att döva barns föräldrar lärde sig teckenspråk så att de fick full kontakt med sina barn. Efter hans föredrag ville applåderna aldrig ta slut. Vuxna dövas ögon fylldes med tårar - äntligen fick de en förklaring till sin svåra och tunga barn-dom. Efter det fick man över föräldrarna på sin sida och SDR kunde ha ett allt tätare samarbete med Riksförbundet för döva målsmän (idag Riksförbundet DHB).

Under 1970-talet kom SDR:s teckenböcker, Teckenordboken år 1971 och Teckenboken år 1978. Efterfrågan på kurser i teckenspråk var mycket stor och böckerna var bland annat avsedda för dessa. Senare på 1990-talet gjorde SDR även ett teckenspråkslexikon på över 700 sidor som innehöll nästan 3000 tecken. Den fick sedan en uppföljare med fokus på idrottstecken år 2003 och den bestod av över 1000 tecken. Sedan 2008 har Stockholms universitet tillgängliggjort ett digitalt teckenspråkslexikon som även visar alla tecken genom videoklipp. Där finns det idag över 19 000 tecken publicerade (daterat 2021) och lexikonet är mycket populärt.

1972 började teckenspråksforskningen med Inger Ahlgren och Brita Bergman vid institutionen för lingvistik på Stockholms universitet med stöd från Skolöverstyrelsen, SÖ. 1977 kom Brita Bergmans rapport "Tecknad svenska" som klargjorde att det då fanns två teckenspråk i Sverige. Hon syftade på "eget åtbördsspråk som i stort sett är ett spontant framvuxet och oberoende av svenska språket" samt tecknad svenska, som hade lärts ut på kurser. Både Brita Bergman och Inger Ahlgren har senare fått Kruthmedaljen för sina insatser inom teckenspråksforskningen i Sverige. Teckenspråksforskningen har sedan dess gjort flera framgångar och fortfarande idag bedrivs den viktiga verksamheten på Stockholms universitet som SDR har ett samarbete med.

Fler textade program och program med teckenspråk sändes i TV. Särskilt TV-programmet "Upp med händerna" som sändes 1974 fick stor genomslagskraft. Där användes teckenspråket som ett hemligt språk. En kortlek som hörde till programmet såldes i över 100 000 exemplar och programmet gjorde i ett slag teckenspråket allmänt känt. För denna stora spridning av teckenspråket fick Gunnel Linde som TV-producent SDR:s utmärkelse Guldtecken år 2009.

Foto: Kenneth Thorén

Ett annat TV-program som också fick stor uppmärksamhet var "Tisdagskul med Manne". Clownen Manne använde teckenspråk och blev snabbt väldigt populär både i TV och även som turnerande clown i folkparkerna. År 2002 fick Manne af Klintberg SDR:s guldtecken för sina mångåriga kulturella insatser på teckenspråk.

SDR:s mångåriga kamp för teckenspråket ledde till att teckenspråket blev officiellt erkänt som ett självständigt språk den 14 maj 1981, då riksdagen beslöt att teckenspråk skulle vara undervisningsspråk i dövskolan och att svenskan är dövas andra språk. Genom detta beslut blev Sverige det första land i världen som erkände teckenspråk som dövas första språk. Riksdagens beslut ledde till att dövas rätt till tvåspråkighet i undervisning infördes i läroplanen år 1983, teckenspråket som dövas modersmål och svenskan som andra språk. 2009 fick svenskt teckenspråk en starkare status genom språklagen (2009:600) som jämställer svenskt teckenspråk med nationella minoritetsspråk. Bilden är från en demonstration som ägde rum i Stockholm på Teckenspråkets dag 2001.

Sedan 2000-talet uppmärksammas 14 maj regelbundet som Teckenspråkets dag med olika arrangemang runt om i Sverige. Det är en påminnelse om riksdagens beslut 1981 som är en viktig och historisk milstolpe för dövundervisningen i Sverige.

Det här materialet är framtaget inför Sveriges Dövas Riksförbunds, SDR:s, 100-årsjubileum och ingår i en serie av historiska händelser och milstolpar som haft en stor betydelse för SDR och dövrörelsen.

Bildkällor: SDR, Sveriges Dövas Ungdomsförbund och Västansviks folkhögskola. Mer information: www.sdr.org